

Resultaten Conjectuurenquête jaar 2020

Willemstad, maart 2021

Resultaten Conjunctuurenquête jaar 2020

Inleiding

In november en december 2020 zijn in het kader van de conjunctuurenquête (CE) de gegevens van ruim 400 bedrijven gekregen. Het heeft dus plaatsgevonden tijdens de coronapandemie. Het gevolg van deze pandemie is dat er sprake was van vele restricties en een avondklok ('toke de keda') en de bedrijvigheid, toerisme en omzetten van bedrijven sterk zijn afgenomen.

Doel van de enquête is om op reguliere basis, tweemaal per jaar, actuele informatie te verschaffen over bedrijfsmatige en economische parameters en ontwikkelingen. Daarnaast dient het inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers. In dit verslag wordt nader ingegaan op de resultaten van de opinievragen van de enquête. Kwantitatieve gegevens worden hier niet besproken en de omzetten en winst in beperkte mate. Allereerst wordt er een korte inleidende beschouwing gegeven over de methodologie zoals die voor de enquête wordt gebruikt.

Met de verkregen gegevens van de bedrijven (NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening) wordt een beeld gegeven van verschillende onderwerpen waardoor de inhoud van dit artikel bestaat uit:

- Vertrouwen in de economie
- Vertrouwen in de toekomst
- Mening ten aanzien van het investeringsklimaat
- Omzetmutaties
- Conjunctuurindex
- Bedrijfsresultaten

Om een indruk te krijgen van het verloop en trend van de conjunctuur in een oogopslag is er een conjunctuurindex opgesteld. Dit aan de hand van gegevens van vertrouwen in de toekomst, de perceptie van het investeringsklimaat en de veranderingen van de omzetten, de omzetmutaties. Deze zijn geaggregeerd in de vorm van een samengestelde index en geven zodoende een beeld van het relatieve verloop van de conjunctuur in de tijd.

Daarnaast wordt er bij vertrouwen in de toekomst en de perceptie van het investeringsklimaat gekeken naar het aantal werkenden (grootte van bedrijven) en een vergelijking gemaakt met voorgaande twee perioden. Deze wordt in grafiekvorm gepresenteerd.

Methodologie

De conjunctuurenquête wordt twee keer per jaar onder de bedrijven op Curaçao gehouden. Doel van de enquête is om op reguliere basis actuele informatie te verschaffen over bedrijfsmatige en economische parameters en ontwikkelingen. Daarnaast dient het inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers. Deze informatie is van direct belang voor het krijgen van inzicht in (ontwikkelingen van) de economie, werk en werkgelegenheid en investeringsklimaat. In juni wordt geënuquêteerd over het eerste halfjaar van het lopende kalenderjaar, in december over het gehele jaar. Vanwege het verbeteren van de efficiency en een beperkt budget hebben nu voor de vierde keer de bedrijven de enquête geheel online kunnen invullen. Dit middels speciale software die daarvoor is verkregen.

Het onderzoek wordt uitgevoerd bij alle bedrijven met tien of meer werknemers, terwijl van de bedrijven vanaf drie tot tien werknemers een steekproef wordt genomen. De CE is aldus voor een deel een steekproefonderzoek. Eind 2020 zijn er in totaal van ruim 400 bedrijven gegevens gekregen. Het onderzoek en de respons heeft zich qua grootte van bedrijven verspreid over zowel kleine- (tot 10 werknemers), middelgrote (tot 50 werknemers) als grote bedrijven vanaf 50 werknemers. De responsverdeling over klein, middelgroot en groot bedroeg eind 2020 respectievelijk 26, 56 en 18 procent (de eerste helft van 2020 was dit 23, 58 en 19 procent).

Door het nemen van een steekproef wordt een schatting gemaakt van de karakteristieken van de gehele populatie (alle bedrijven) en kunnen daar op een verantwoorde wijze uitspraken over worden gedaan. Onder bedrijven wordt hier verstaan NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening.

Bij de steekproeftrekking (voor de bedrijven van drie tot tien werknemers) wordt uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95 procent (5% foutenmarge, z-waarde van 1,96). Uitgaande van de gehele populatie van bedrijven vanaf 3 werknemers tot 10 werknemers komt dat op het moment van trekking neer op in totaal 330 bedrijven. De steekproef wordt proportioneel getrokken, waarbij rekening wordt gehouden met en uitgegaan van het aantal bedrijven per bedrijfstak.

Zoals vermeld wordt bij vertrouwen in de toekomst, de mening ten aanzien van het investeringsklimaat en omzetmutaties ook inzicht gegeven in de situatie naar aantallen werknemers.

Bij de verschillende onderwerpen wordt er een vergelijking gemaakt met voorgaande periode van een half jaar daarvoor (de enquête wordt immers twee keer per jaar

uitgevoerd). Uitzondering daarop zijn de omzetmutaties en bedrijfsresultaten. Deze worden altijd vergeleken met de resultaten van december van het voorgaande jaar.

De gepresenteerde conjunctuurindex is een samengestelde index. Deze is opgesteld aan de hand van gegevens van vertrouwen in de toekomst, de perceptie van het investeringsklimaat en de veranderingen van de omzetten (de omzetmutaties). Deze zijn niet gewogen en geaggregeerd en vervolgens grafisch weergegeven. Als basisjaar is genomen 2010, het jaar van de verzelfstandiging van het Land Curaçao. De conjunctuurindex is een intervalschaal met '100' als beginpunt. De bedoeling is dat de lezer door deze index een idee krijgt van het verloop van de conjunctuur. Dit niet in absolute termen (het is een intervalschaal), doch in relatieve termen. Hierdoor is op eenvoudige wijze het verloop (trend) van de conjunctuur aan de hand van een drietal factoren gevisualiseerd.

Investeringsbelemmeringen

Investeren in vernieuwing of vervanging is van groot belang voor het bestaan en in stand houden van een onderneming. Wil een onderneming winst maken en vooral, winst blijven maken, dan zijn investeringen zelfs een conditio sine qua non. Investeringsbelemmeringen spelen dus een hele belangrijke rol bij het ondernemen en doen van investeringen.

Ruim 36 procent van de benaderde bedrijven heeft aangegeven te hebben geïnvesteerd in de laatste helft van 2020. Dat is wat meer (6 procentpunten) in vergelijking met juni 2020. Van de bedrijven heeft 39 procent aangegeven dat er van investeringsbelemmeringen sprake is geweest. Een hoog, doch iets lager percentage dan juni 2020 (41%).

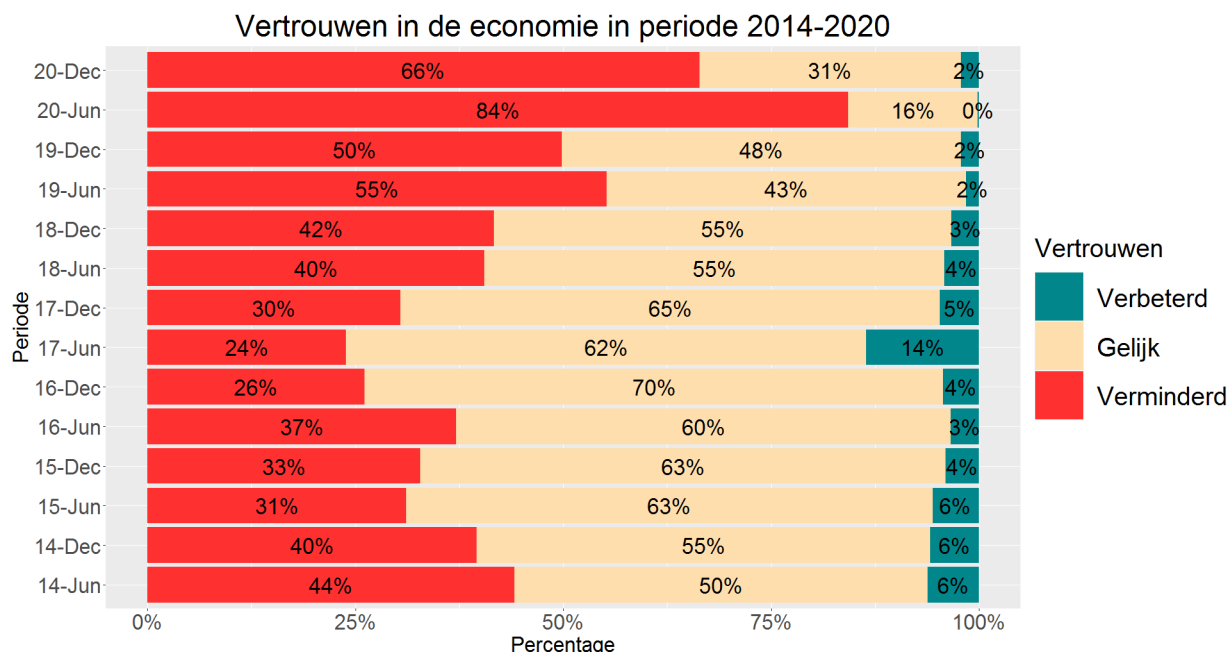
Vertrouwen in de economie

Vertrouwen is een belangrijk economisch begrip. Het wordt wel beschouwd als een bindmiddel voor de samenleving die ervoor zorgt dat mensen consumeren en geld besteden en ondernemers sneller zaken gaan doen, meer investeren en meer risico durven te nemen. Is er weinig vertrouwen dan zal er een meer afwachtende houding worden aangenomen, worden er meer zekerheden gevraagd en worden er minder zaken gedaan. Afwezigheid van vertrouwen kan een economie vertragen met alle nare gevolgen van dien.

Het vertrouwen in de economie is in de tweede helft van 2020 naar de mening van de ondernemers verbeterd. Het aandeel bedrijven wat heeft aangegeven dat het is verminderd, is afgenomen van 84 naar 66 procent. Hoog, maar duidelijk beter dan

juni 2020. Ook het percentage ondernemers dat heeft aangegeven dat het vertrouwen in de economie gelijk is gebleven, is verbeterd en is ten opzichte van juni toegenomen van 16 naar 31 procent.

Het percentage bedrijven wat heeft aangegeven dat het de afgelopen periode verbeterd is, is veranderd van 0 procent van de bedrijven naar 2 procent.

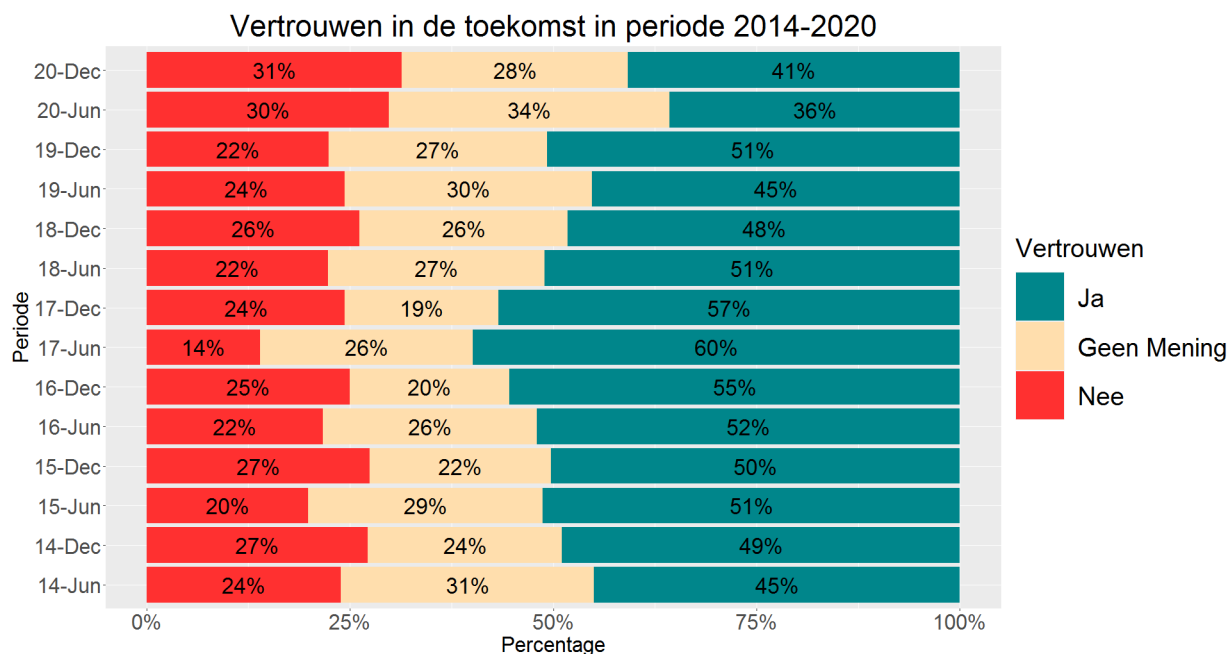

Figuur 1: vertrouwen in de economie

Vertrouwen in de toekomst

Ofschoon wat minder sterk dan bij het vertrouwen in de economie is ook het vertrouwen in de toekomst in het laatste halfjaar van 2020 verbeterd. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven vertrouwen te hebben in de toekomst, is in vergelijking met juni 2020 toegenomen, van 36 naar 41 procent. Het aandeel bedrijven dat heeft aangegeven géén vertrouwen te hebben in de toekomst, is veranderd van 30 naar 31 procent.

Minder bedrijven hebben aangegeven geen mening te hebben over de gestelde vraag. Dit is ten opzichte van afgelopen periode afgenomen van 34 naar 28 procent.

Figuur 2: vertrouwen in de toekomst

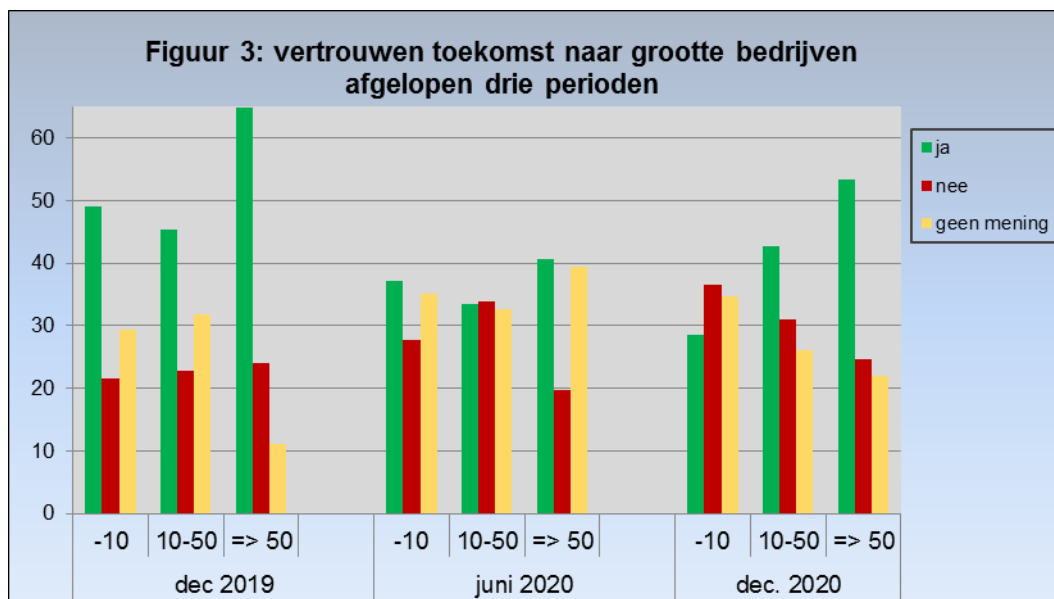
Vertrouwen toekomst naar grootte

Bij het vertrouwen in de toekomst naar het aantal werknemers van de bedrijven wordt een indeling gemaakt in 3 groepen, te weten 3 tot 10 werknemers (klein), 10 tot 50 werknemers (middelgroot) en 50 of meer werknemers (groot).

Zoals normaliter het geval, hebben bij de grotere bedrijven vanaf 10 werknemers, duidelijk meer bedrijven vertrouwen in de toekomst dan bij de kleine bedrijven (zie figuur 3). Afgelopen periode zijn deze verschillen weer toegenomen, na een periode van kleinere verschillen (1^e helft 2020). Opvallend is dat het vertrouwen bij de kleine bedrijven is afgenomen en bij de middelgrote- en grote bedrijven is toegenomen.

Die toename bij de grote bedrijven is vrij groot; van 41 naar 53 procent van de bedrijven. Bij de middelgrote bedrijven is dit percentage vertrouwen toegenomen van 34 naar 43 procent. Bij de kleine bedrijven zoals vermeld van een vermindering sprake; daar heeft nu 29 procent vertrouwen in de toekomst (was 37%).

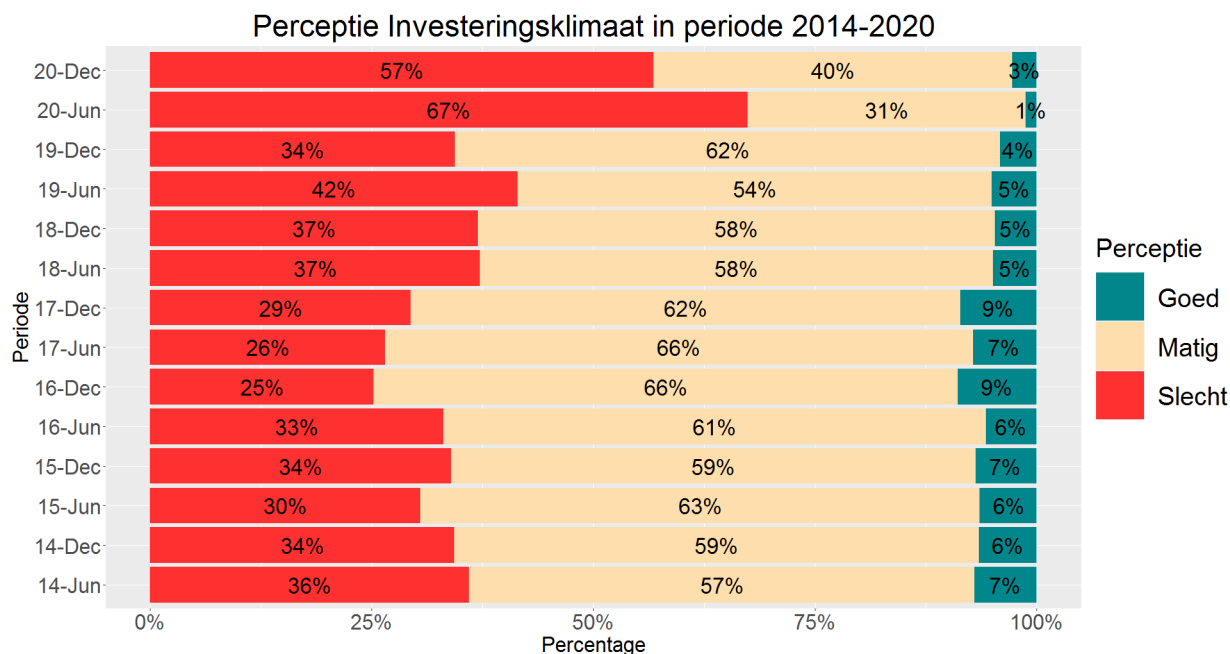
In tegenstelling tot bij de kleine- en grote bedrijven hebben bij de middelgrote bedrijven iets minder bedrijven aangegeven geen vertrouwen te hebben in de toekomst. Deze afname bedraagt 3 procentpunten; van 34 naar 31 procent per december 2020. Bij de kleine en middelgrote bedrijven zijn de percentages 'geen vertrouwen' toegenomen. Dit naar respectievelijk 37 en 25 procent (waren per juni respectievelijk 28 en 20%).

Mening ten aanzien van het investeringsklimaat

Het investeringsklimaat, ook wel genoemd ondernemersklimaat, is medebepalend voor het gaan doen van investeringen in een onderneming. Van belang zijn daarbij zaken als vertrouwen, rechtszekerheid, functioneren overheid, stabiel financieel- en politiek beleid, arbeidswetgeving, mate van corruptie en beschikbaarheid en kwaliteit van infrastructuur en productiefactoren. Een slecht investeringsklimaat kan leiden tot minder investeringen, minder economische activiteiten, minder werkgelegenheid en kapitaalvlucht.

De mening ten aanzien van het investeringsklimaat is in vergelijking met juni 2020 verbeterd, zie figuur 4. Minder bedrijven hebben aangegeven het klimaat slecht te vinden, dit is afgenomen van het zeer hoge percentage van 67 procent naar 57 procent. Ook hoog, doch wel een duidelijke verbetering. Het aandeel bedrijven dat heeft aangegeven het klimaat goed te vinden is iets toegenomen van slechts 1 naar 3 procent van de bedrijven. Duidelijk meer bedrijven beschouwen het investeringsklimaat als 'matig'. Dit is toegenomen van 31 naar 40 procent.

Figuur 4: perceptie investeringsklimaat

Mening investeringsklimaat naar grootte bedrijven

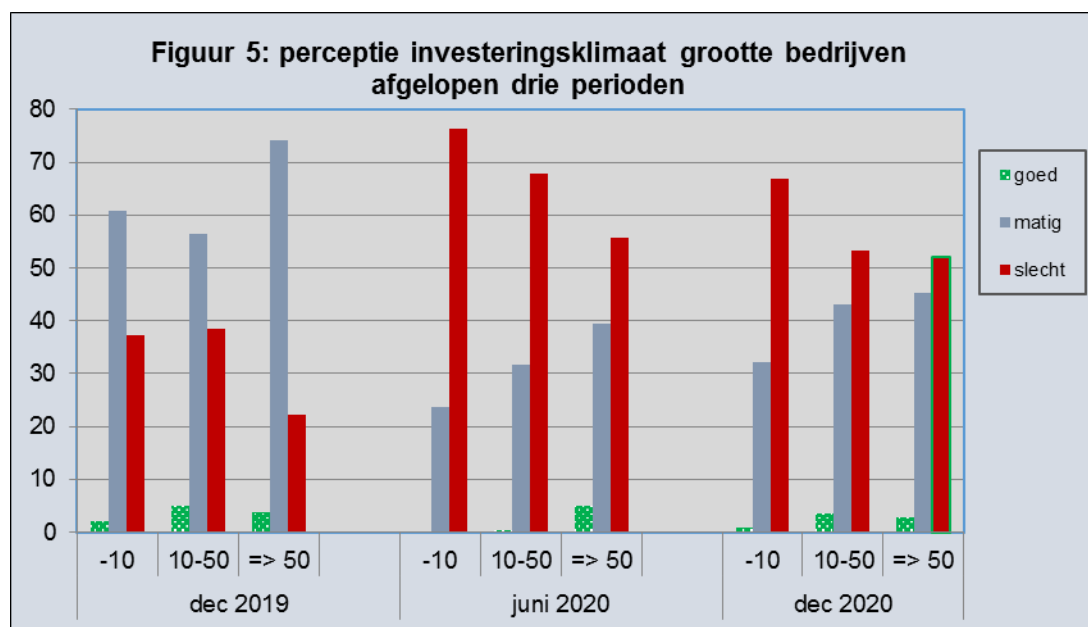
De perceptie van het investeringsklimaat als afgeleide van het aantal werknemers van de bedrijven laat net als bij vertrouwen in de toekomst een verbetering en duidelijke onderlinge verschillen zien. Hier is, anders dan bij het vertrouwen, bij alle typen bedrijven de perceptie verbeterd, het meest bij de middelgrote bedrijven.

Bij de kleine bedrijven tot 10 werknemers heeft 32 procent aangegeven het investeringsklimaat matig te vinden (was slechts 24%, zie figuur 5). Bovendien vinden minder kleine bedrijven het nu slecht; dat is afgenomen van 76 naar 67 procent. Nog steeds veel doch in ieder geval minder dan de vorige periode. Vrijwel geen enkel klein bedrijf vindt het investeringsklimaat goed; nog geen 1 procent van de respondenten.

Ook bij de middelgrote bedrijven is een verbetering van de situatie opgetreden en zijn de percentages verbeterd. Hier is ‘matig’ toegenomen van 32 naar 43 procent en is het percentage ‘slecht’ afgenomen van 68 naar 53 procent. Bijna 4 procent van de bedrijven vindt het investeringsklimaat nu goed (was nog geen half procent per juni 2020).

De verbetering van de perceptie van het investeringsklimaat heeft zich ook voorgedaan bij de grote bedrijven met meer dan 50 werknemers. Per december 2020

vindt 52 procent het investeringsklimaat slecht. In juni was dat nog 56 procent. Bovendien vinden ook hier wat meer grote bedrijven het matig; 45 procent van deze bedrijven (was 40%). Het aandeel 'goed' hier iets veranderd (afgenomen); van 5 naar 3 procent.

Omzetmutaties

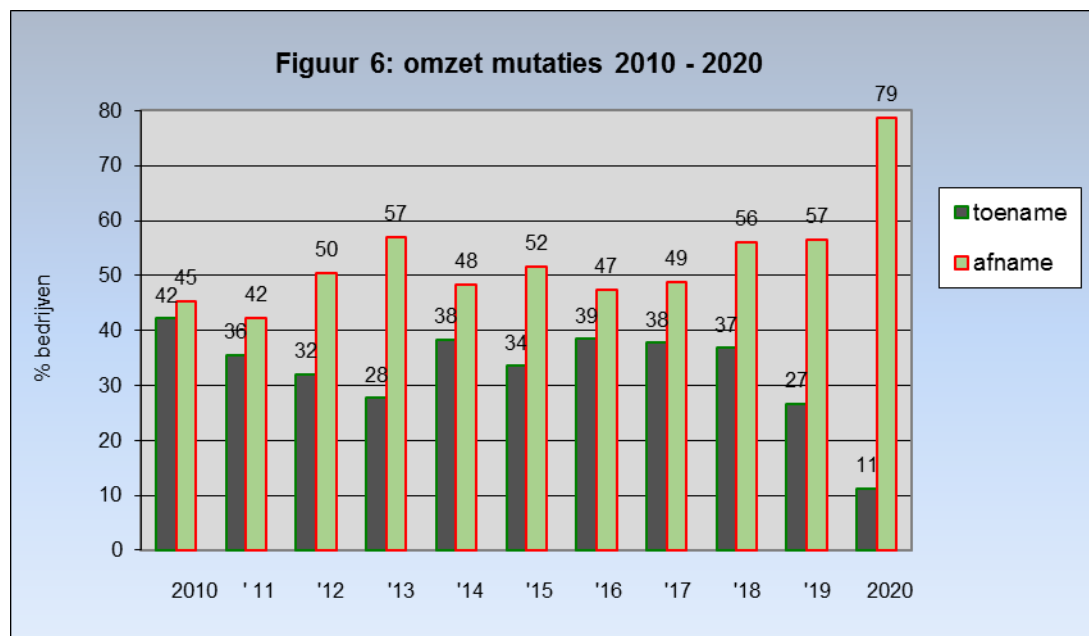
De omzetmutaties geven inzicht in welke mate de omzet is veranderd in vergelijking met het voorgaande jaar. Bedrijven kunnen aangeven of de omzetten zijn toegenomen, dan wel afgenomen (zie figuur 6). In vergelijking met december 2019 (dus vóór de coronacrisis) is het percentage 'afname' van de omzet sterk gestegen 57 naar 79 procent. Ofschoon wat minder dan werd verwacht in juni (83%) betekent dat een sterke vermeerdering van het aandeel bedrijven met een omzetafname.

Het percentage bedrijven waar de omzet is toegenomen is verminderd van 27 naar 11 procent (was 10% per juni 2020).

Bijna 81 procent van de bedrijven heeft aangegeven dat de coronacrisis en lockdown een negatieve tot erg negatieve invloed hebben gehad op de omzet. Een kleine afname ten opzichte van juni 2020 toen dit 83 procent was. Bijna 17 procent heeft 'geen invloed' aangegeven (was 15%) en 3 procent dat het een (erg) positieve invloed heeft gehad op de omzet (was 2%).

Dat de omzetafnames bij bedrijven na verloop van tijd een effect hebben op de personeelsomvang is evident. Bijna 33 procent van de bedrijven heeft aangegeven een vermindering van de personeelsomvang te hebben gehad. Een hoger percentage

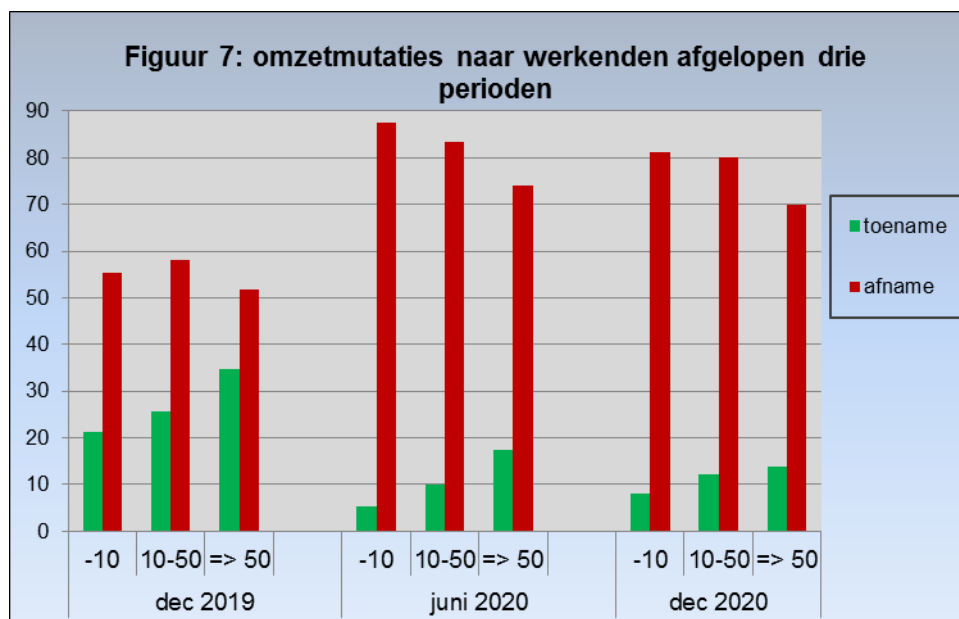
dan juni 2020 toen dit ruim 27 procent was.

Omzet naar grootte bedrijven

In vergelijking met juni 2020 zijn de percentages ‘afname’ van de omzet wat afgenomen. Dit bij zowel de kleine, middelgrote als grote bedrijven (zie figuur 7). Bij de kleine bedrijven is bij slechts 8 procent sprake van een toename van de omzetten. Een kleine verbetering in vergelijking met vorige periode toen dit 5 procent was. Ruim 81 procent heeft te maken gehad met een afname, eveneens een kleine verbetering, dit in vergelijking met de 88 procent van de vorige periode (juni 2020).

Bij de middelgrote bedrijven zien wij een vergelijkbaar beeld. Daar heeft 12 procent een toename van de omzetten gehad (was 10%) en 80 procent een afname, een kleine verbetering in vergelijking met de 84 procent van de vorige periode juni 2020. Bij de grote bedrijven vanaf 50 werknemers zijn de veranderingen ook iets beperkter van omvang. Hier ligt het percentage toename omzet op 14 procent (was met 17% wat hoger). Het percentage afname van de omzetten is ook bij de grote bedrijven enigszins verbeterd (minder slecht), naar 70 procent. De vorige periode bedroeg dit 74 procent.

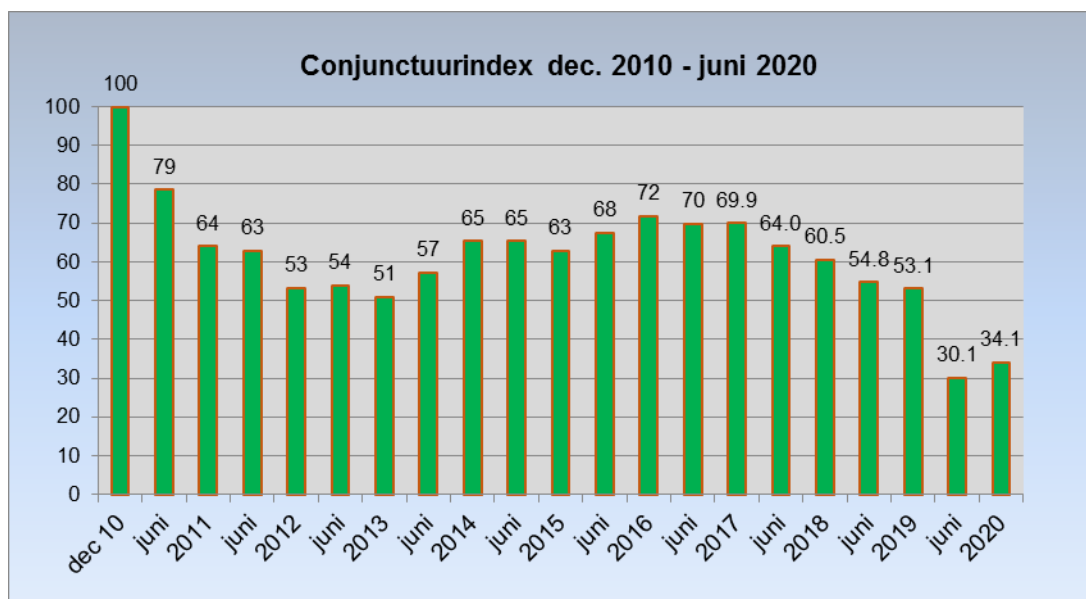

Conjunctuurindex

Conjunctuurindices geven een beeld van de stand van de economie, opgesteld op basis van indicatoren. In het geval van de conjunctuurindex voor Curaçao is dit gedaan aan de hand van gegevens van vertrouwen in de toekomst, de perceptie van het investeringsklimaat en de veranderingen van de omzetten (de omzetmutaties). Deze zijn geaggregeerd in de vorm van een samengestelde index waarbij 100 als beginpunt is genomen.

De resultaten van deze exercitie zijn grafisch weergegeven in figuur 8. De bedoeling is dat men met deze index een idee kan krijgen van het verloop van de conjunctuur. Dit niet in absolute termen, doch in relatieve termen. Hierdoor is op eenvoudige wijze, het bovenstaande in acht nemende, de trend van de conjunctuur zichtbaar.

Sinds eind 2010, na het opheffen van de Nederlandse Antillen en de totstandkoming van het Land Curaçao, vertoont de conjunctuurindex, na allereerst een sterke daling tot 51 procent in 2013, een geleidelijk toenemende trend, tot december 2016. Daarna is het gaan afnemen naar 53 (december 2019). Per juni 2020 is het, tijdens de coronacrisis en lockdown, in vergelijking met december 2019 zeer sterk afgenomen van 53 naar 30 punten. Van een verdere daling is in de tweede helft van 2020 gelukkig geen sprake geweest, dit wellicht onder invloed van afgenomen covid maatregelen en toegenomen activiteiten van de bedrijven. Hierdoor is de index enigszins hersteld en met 4 punten toegenomen naar 34.

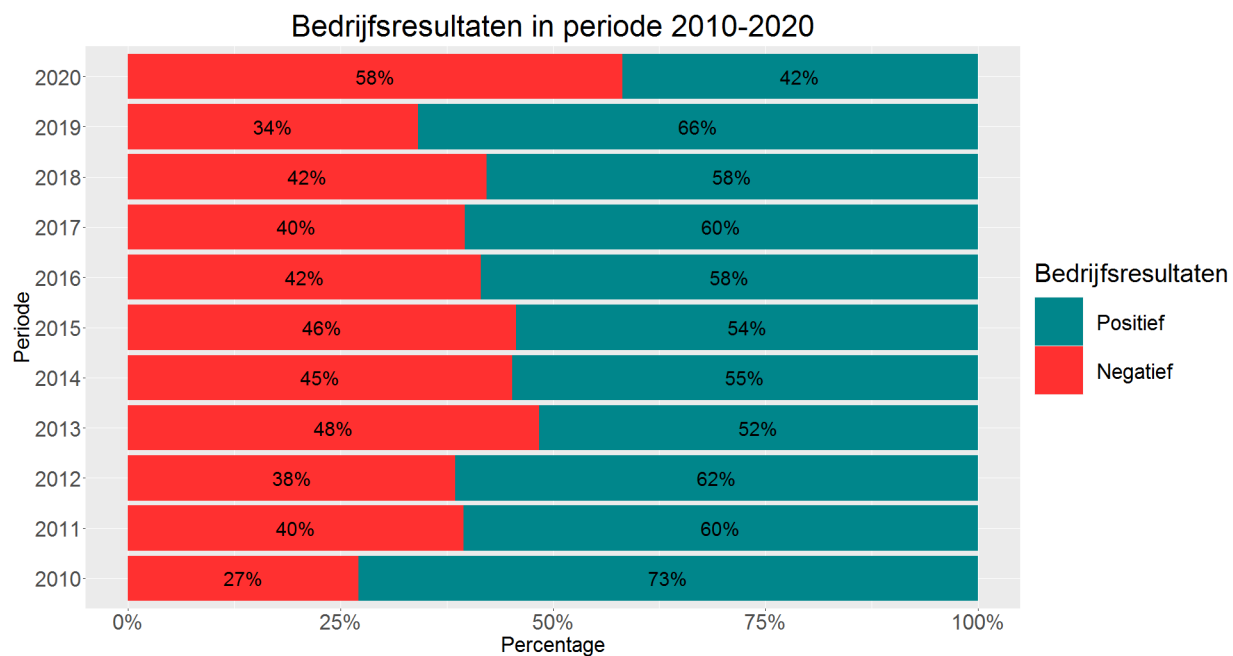

Figuur 8: conjunctuurindex

Bedrijfsresultaten

Het aandeel bedrijven welke een positief bedrijfsresultaat heeft behaald in 2020 bedraagt 42 procent. Dat is 8 procentpunten meer dan werd verwacht in juni (34%) doch 24 procentpunten minder dan het percentage van december 2019 toen dit 66 procent was, zie figuur 9. Maar liefst 58 procent van de geïnterviewde bedrijven heeft een negatief bedrijfsresultaat behaald. Een toename van 24 procentpunten ten opzichte van 2019 (34%). Ofschoon een kleine verbetering ten opzichte van de situatie van juni 2020 is een hoog percentage bedrijven niet in staat geweest winst uit de onderneming te kunnen behalen.

Vermeld dient te worden dat deze percentages géén inzicht geven in de *omvang* van de bedrijfsresultaten en eventuele faillissementen.

Figuur 9: bedrijfsresultaten

Samenvattende opmerkingen

Evenals de enquête van juni 2020 heeft ook die van december plaatsgevonden tijdens de economisch gezien ongekend moeilijke tijden van de corona-epidemie. Hierdoor zijn overeenkomstig de verwachting het vertrouwen, de bedrijvigheid en omzetten van bedrijven sterk afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren hetgeen dan ook nu weer te zien is aan de cijfers en grafieken. Wel is het zo dat er een lichte verbetering van de situatie heeft plaatsgevonden in vergelijking met juni 2020. Deze wat minder slechte situatie dan vorige periode heeft zich dan ook vertaald in een wat hogere conjunctuurindex.

Ruim 36 procent van de benaderde bedrijven heeft aangegeven te hebben geïnvesteerd in de laatste helft van 2020. Dat is 6 procentpunten meer in vergelijking met juni 2020. Van de bedrijven heeft 39 procent aangegeven dat er van investeringsbelemmeringen sprake is geweest, een hoog doch wat lager percentage dan afgelopen juni toen dit 41 procent was.

Het vertrouwen in de economie is de 2^e helft van 2020 wat verbeterd. Het aandeel bedrijven wat heeft aangegeven dat het vertrouwen is verminderd, is afgenomen van 84 naar 66 procent. Een nog altijd hoog, maar duidelijk beter percentage dan juni 2020.

Ook het vertrouwen in de toekomst is naar de mening van ondernemers relatief gezien iets verbeterd. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven vertrouwen te hebben in de toekomst is in vergelijking met juni 2020 toegenomen van 36 naar 41 procent.

Opvallend is dat het vertrouwen in de toekomst bij de kleine bedrijven tot 10 werknemers is afgenomen en bij de middelgrote- en grote bedrijven juist is toegenomen.

Ook de mening ten aanzien van het investeringsklimaat is de tweede helft van 2020 wat verbeterd. Minder bedrijven hebben aangegeven dit slecht te vinden; het hoge percentage van 67 procent (juni 2020) is afgenomen naar 57 procent. Het percentage 'matig' is toegenomen van 31 naar 40 procent. Anders dan bij het vertrouwen in de toekomst is hier bij alle bedrijven, van klein tot groot, de perceptie verbeterd, het meest bij de middelgrote bedrijven.

In vergelijking met december 2019 (dus voor de coronacrisis) is het percentage 'afname' van de omzet sterk gestegen van 57 naar 79 procent. Ofschoon minder dan werd verwacht in juni (83%) betekent dat een sterke vermeerdering van het aandeel

bedrijven met een omzetafname. Het percentage bedrijven waar de omzet is toegenomen is verminderd van 27 naar 11 procent (verwachting in juni was 10%). Bijna 81 procent van de bedrijven heeft aangegeven dat de coronacrisis en de lockdown een negatieve dan wel erg negatieve invloed hebben gehad op de omzet (was 83% in juni 2020). Bijna 17 procent heeft 'geen invloed' aangegeven (was 15%) en 3 procent dat het een (erg) positieve invloed heeft gehad op de omzet (was 2%).

In overeenstemming met het voorgaande blijkt uit de conjunctuurindex (aan de hand van vertrouwen in de toekomst, perceptie investeringsklimaat en omzetmutaties) dat er in de tweede helft van het jaar sprake is geweest van een klein herstel. De index is in het jaar van Covid-19 op 34 uitgekomen, 4 punten meer in vergelijking met juni 2020.

Het aandeel bedrijven welke een positief bedrijfsresultaat heeft behaald in 2020 bedraagt 42 procent. Dat is meer dan werd verwacht in juni van dat jaar (34%) doch 24 procentpunten minder dan het percentage van december 2019 toen dit 66 procent was. Ofschoon een kleine verbetering ten opzichte de situatie van juni 2020 is een hoog percentage bedrijven niet in staat geweest het jaar met winst af te kunnen sluiten.